

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора,

професора кафедри педагогіки, психології, початкової,

дошкільної освіти та управління закладами освіти

Закарпатського угорського університету ім. Ференца Ракоці II

Чичук Антоніни Петрівни

про дисертаційне дослідження Євдокимова Максима Миколайовича

«Підготовка майбутніх вчителів до формування комунікативної культури

молодших школярів засобами інтерактивних технологій» на здобуття

наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта

(Освіта/Педагогіка) за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок з планами відповідних галузей науки. У сучасних умовах модернізації вищої педагогічної освіти, упровадження компетентнісного підходу, посилення практикоорієнтованості професійної підготовки майбутніх учителів та актуалізації завдань Нової української школи особливої значущості набуває проблема формування комунікативної культури молодших школярів і, відповідно, підготовки майбутніх учителів до здійснення такої діяльності. Актуальність обраної теми зумовлюється тим, що сучасна початкова школа потребує педагога, здатного не лише передавати знання, а й створювати комунікативно насичене освітнє середовище, організовувати діалог, співпрацю, взаєморозуміння, формувати в учнів навички культури спілкування, соціальної взаємодії та відповідального мовленнєвого самовираження. В умовах суттєвого зростання ролі комунікації в освітньому просторі, поширення інтерактивних форм навчання, розвитку партнерської педагогіки та орієнтації на дитину як активного суб'єкта освітнього процесу означена проблема набуває не лише теоретичного, а й виразного практичного значення.

У дисертації переконливо показано, що формування комунікативної культури молодших школярів є важливою складовою їхнього особистісного розвитку, соціалізації та успішного включення в різні форми міжособистісної взаємодії. Водночас система професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи не завжди повною мірою використовує потенціал дисциплін фахової і практичної підготовки, сучасних методів навчання та інтерактивних технологій для розвитку готовності студентів до такої діяльності. Саме тому звернення дисертанта до обґрунтування педагогічних умов і структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів до формування

комунікативної культури молодших школярів засобами інтерактивних технологій є своєчасним, науково вмотивованим і суспільно значущим.

Дисертаційне дослідження виконано в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки та є складовою наукового напрямку університету «Зміст, форми, методи і засоби фахової підготовки вчителів». Отже, тематика роботи безпосередньо пов'язана з актуальними напрямами розвитку педагогічної науки, теорії професійної підготовки вчителя, початкової освіти та сучасних технологій навчання.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і результатів, сформульованих у дисертації. Дисертація Євдокимова Максима Миколайовича характеризується належним рівнем наукової обґрунтованості, цілісністю й логічністю побудови. Науковий апарат дослідження сформульовано коректно: об'єкт, предмет, мета й завдання чітко узгоджені між собою, відповідають темі роботи та послідовно реалізуються в усіх її розділах. Зміст дисертації підпорядковано розв'язанню поставленої наукової проблеми, а структура роботи відображає логіку переходу від теоретико-методологічного осмислення проблеми до моделювання процесу підготовки, визначення педагогічних умов та подальшої експериментальної перевірки ефективності запропонованих рішень.

Позитивної оцінки заслуговує те, що автор не обмежується загальним описом проблеми, а здійснює послідовний аналіз наукових підходів до тлумачення сутності комунікативної культури молодших школярів і готовності майбутнього вчителя до її формування. У дисертації обґрунтовано, що комунікативна культура молодших школярів є інтегративною якістю особистості, яка поєднує мовленнєві, соціальні, етичні та поведінкові компоненти, а готовність майбутнього вчителя до її формування розглядається як складне інтегративне особистісне утворення, що охоплює мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний і рефлексивно-оцінний компоненти. Це свідчить про належний рівень теоретичного осмислення предмета дослідження та про прагнення автора до концептуальної чіткості.

Обґрунтованість основних положень дисертації посилюється тим, що вони спираються на комплекс взаємодоповнювальних методологічних підходів — компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, системного, інтеграційного та синергетичного. Їх використання дозволило авторів розглянути процес підготовки майбутніх учителів як багатовимірну педагогічну систему, у якій взаємопов'язані особистісні, змістові, процесуальні та результативні складники. Важливо, що ці підходи не просто задекларовано, а

покладено в основу розроблення структурно-функціональної моделі та визначення педагогічних умов формування готовності студентів.

Достовірність результатів дослідження забезпечується також належно організованою дослідно-експериментальною роботою. Автор використав комплекс теоретичних, емпіричних та статистичних методів, що відповідають меті й завданням роботи. Застосування аналізу, синтезу, узагальнення, моделювання, анкетування, тестування, спостереження, експертної оцінки та методів математичної статистики дало змогу отримати репрезентативні результати та підтвердити ефективність запропонованої моделі підготовки майбутніх учителів до формування комунікативної культури молодших школярів. Послідовне представлення констатувального, формувального й контрольного етапів експерименту, а також виявлена позитивна динаміка результатів уможливають висновок про належний ступінь достовірності сформульованих автором положень.

Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертаційного дослідження. Наукова новизна дисертації полягає в тому, що в ній уперше теоретично обґрунтовано та розроблено структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування комунікативної культури молодших школярів засобами інтерактивних технологій. Зазначена модель охоплює мету, завдання, методологічні підходи, принципи, педагогічні умови, зміст, етапи реалізації, форми, методи й засоби навчання, а також компоненти, критерії, показники та рівні сформованості досліджуваного феномена. Такий рівень теоретичного узагальнення свідчить про цілісність авторської концепції та її належну наукову опрацьованість.

До беззаперечно нових результатів слід віднести визначення і наукове обґрунтування педагогічних умов ефективної підготовки майбутніх учителів до формування комунікативної культури молодших школярів, а саме: формування мотиваційної готовності до організації комунікативної взаємодії, удосконалення змістово-методичного забезпечення професійної підготовки з акцентом на інтерактивні технології та створення рефлексивного освітнього середовища на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Важливим є також уточнення сутності поняття «комунікативна культура молодших школярів» і структури готовності майбутнього вчителя до її формування. Крім того, автором визначено критерії, показники та рівні сформованості готовності, що має не лише теоретичну, а й діагностичну цінність.

Достовірність наукових положень дисертації зумовлюється чіткістю методологічної позиції автора, відповідністю використаних методів предмету дослідження, логікою побудови експерименту та належним поєднанням

кількісного і якісного аналізу результатів. Наукові положення не носять декларативного характеру, а отримують підтвердження через експериментальну перевірку, що суттєво посилює їх переконливість.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів. Дисертаційне дослідження Євдокимова Максима Миколайовича має помітне значення для розвитку сучасної педагогічної науки, зокрема у сфері професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, теорії комунікативного розвитку особистості та використання інтерактивних технологій у вищій педагогічній освіті. Теоретичне значення роботи полягає у поглибленні наукових уявлень про комунікативну культуру молодших школярів як інтегративну якість особистості, а також у системному обґрунтуванні підготовки майбутнього вчителя до її формування. Запропонований автором підхід дозволяє по-новому поглянути на професійну підготовку майбутніх педагогів, підкреслюючи її не лише методичний, а й ціннісно-комунікативний, особистісно-розвивальний характер.

Важливим науковим результатом є також уточнення структури готовності майбутнього вчителя, яка в роботі розглядається як інтегративне особистісне утворення, що поєднує мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний компоненти. Це створює підґрунтя для подальшого розвитку теорії професійної підготовки вчителя та досліджень у галузі комунікативної освіти. Значущою є і розроблена система критеріїв та показників, яка може використовуватися в подальших наукових розвідках як основа для діагностики професійної готовності майбутніх педагогів.

Практичне значення дисертації полягає в можливості безпосереднього використання її результатів у закладах вищої освіти, що здійснюють підготовку майбутніх учителів початкової школи. Розроблена структурно-функціональна модель, визначені педагогічні умови, уточнений зміст підготовки, а також методичні орієнтири щодо використання інтерактивних технологій можуть бути покладені в основу оновлення змісту професійно орієнтованих дисциплін, організації практичної підготовки студентів, створення навчально-методичних матеріалів. Водночас результати дослідження мають потенціал використання і в системі післядипломної педагогічної освіти, у програмах підвищення кваліфікації вчителів, у методичній роботі з педагогами-практиками, а також у науково-дослідній роботі студентів і викладачів.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Дисертація Євдокимова Максима Миколайовича є самостійною, завершеною, внутрішньо цілісною науковою працею, що відповідає логіці педагогічного дослідження й демонструє

послідовний рух автора від постановки проблеми до її теоретичного і практичного розв'язання. Структура дисертації логічна, зміст кожного розділу підпорядкований реалізації мети та завдань дослідження, а висновки відповідають отриманим результатам.

У першому розділі дисертації здійснено теоретико-методологічний аналіз проблеми формування комунікативної культури молодших школярів, розкрито сутність відповідного поняття, з'ясовано його місце в системі сучасної початкової освіти та обґрунтовано значення інтерактивних технологій як важливого дидактичного інструменту її формування. Автор не лише аналізує сучасні наукові підходи до розуміння комунікативної культури, а й аргументовано уточнює зміст ключових понять, що свідчить про глибоке занурення в проблематику дослідження. Важливо, що теоретичний аналіз у першому розділі не є самоціллю, а виконує функцію підготовки до подальшого моделювання процесу підготовки майбутніх учителів.

У другому розділі обґрунтовано педагогічні умови та розроблено структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування комунікативної культури молодших школярів засобами інтерактивних технологій. Саме цей розділ становить концептуальне ядро дисертації, оскільки в ньому представлено авторське бачення організації процесу підготовки, його логіки, змістового наповнення, етапності та механізмів реалізації. Позитивної оцінки заслуговує те, що модель має не декларативний, а практично зорієнтований характер і спирається на чітко визначені структурні складники та педагогічні умови.

У третьому розділі представлено організацію та результати дослідно-експериментальної роботи. Автором послідовно описано хід експерименту, з'ясовано вихідний стан сформованості готовності майбутніх учителів, реалізовано формувальний вплив і здійснено аналіз динаміки змін. Поданий матеріал переконливо свідчить про позитивний вплив розробленої моделі та педагогічних умов на формування готовності студентів до розвитку комунікативної культури молодших школярів. Результати експерименту узгоджуються з теоретичними положеннями роботи, що свідчить про її завершеність та внутрішню логічну цілісність.

Загалом зміст дисертації відповідає вимогам до кваліфікаційних наукових досліджень. Робота має завершений характер, містить розгорнуті висновки, логічно обґрунтовані результати та цілісно репрезентує авторську концепцію розв'язання досліджуваної проблеми.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Поряд із загальною високою оцінкою дисертаційної роботи вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання, що мають дискусійний характер і спрямовані на подальше посилення наукової аргументації та практичної складової дослідження.

1. У дисертації переконливо обґрунтовано поняття комунікативної культури молодших школярів і готовності майбутнього вчителя до її формування, однак більш детальне висвітлення, на нашу думку, потребували б механізми внутрішньої взаємодії компонентів готовності, зокрема взаємозумовленість мотиваційного, діяльнісного та рефлексивного складників у процесі професійної підготовки.

2. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до формування комунікативної культури молодших школярів визначено достатньо переконливо, проте практичний аспект їх реалізації міг би бути ще більш конкретизований у частині опису окремих навчальних ситуацій, алгоритмів використання інтерактивних технологій та типових зразків комунікативно спрямованих завдань для студентів.

3. У роботі інтерактивні технології розглядаються як провідний засіб формування комунікативної культури молодших школярів, однак, зважаючи на сучасні тенденції цифровізації освіти, доцільним було б ширше розкрити співвідношення інтерактивних технологій у традиційному та цифровому освітньому середовищі, а також окреслити перспективи використання цифрових комунікативних платформ у підготовці майбутніх учителів.

4. Експериментальна частина дисертації є загальною переконливою, проте для посилення аналітичної глибини дослідження можна було б ширше представити вплив окремих чинників на динаміку результатів, зокрема рівня попередньої методичної підготовленості студентів, характеру їхнього комунікативного досвіду та особливостей освітнього середовища, у якому відбувалося впровадження моделі.

5. Практичне значення дисертації є безперечним, однак, на нашу думку, перспективним було б детальніше окреслити можливості адаптації запропонованої моделі не лише до умов базової університетської підготовки, а й до системи післядипломної педагогічної освіти та професійного розвитку вчителів-практиків.

Висловлені зауваження не мають принципового характеру, не знижують загальної позитивної оцінки дисертації й не впливають на її наукову новизну, теоретичну вагомість та практичну значущість.

Висновок. Резюмуючи результати дослідження можна стверджувати, що дисертаційна робота «Підготовка майбутніх вчителів до формування комунікативної культури молодших школярів засобами інтерактивних технологій» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомe теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор Євдокимов Максим Миколайович – заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки, психології, початкової,
дошкільної освіти та управління закладами освіти
Закарпатського угорського університету
ім. Ференца Ракоці II

Антоніна ЧИЧУК

ПІДПИС А Чичук ЗАСВІДЧУЮ
Зав. від. кадрів Ширш
Закарпатський угорський університет
імені Ференца Ракоці II Ширш

Ширш

